
Inhoud

Redactioneel	1	Oproepjes	4
Agenda	1	Persberichten	5
Vereniging	1	Ingezonden door onze leden	5
Lancering AutismePlatform	3	PoezPas	6
Gespreksgroepen	4	Colofon	6
Boeken en andere media	4		

Redactioneel

De zomer is weer voorbij en de herfst heeft al duidelijk zijn intrede gedaan. De een na laatste nieuwsbrief van dit jaar ligt hier voor jullie, deze keer zijn veel nieuwe ontwikkelingen te melden. We willen de lezers nog eens wijzen op de mogelijkheid om zelf een stukje in te zenden voor in de nieuwsbrief. Over bijvoorbeeld de betekenis van autisme in jouw leven, over je werk, hobby of over iets wat je interessant vindt. Je kunt anoniem schrijven of onder je eigen naam. Dus pak die pen of dat toetsenbord en schrijf ons!

De redactie

Agenda

- Za 18 oktober **Contactdag Arnhem.** Locatie: Café-restaurant Mahler (in Musis Sacrum), Velperbuitensingel 25, Arnhem, 13:00-16:30 uur. Verzamelen in de stationshal van station Arnhem tussen 12:15 en 12:45. Meer gegevens op www.pasnederland.nl.
- 24 & 25 oktober **NVA-congres Utrecht.** Gegevens en inschrijvingsformulier via de website van de NVA, www.autisme.nl. PAS is aanwezig met een informatiestand. Alle leden van PAS, dus ook diegenen die niet een combinatie-lidmaatschap met de NVA hebben, betalen de prijs van een NVA-leden-prijs (€ 50,-), door bij de aanmelding achter "NVA-lidnummer" te vermelden "PAS-lidnummer xxxxx".
- Za 1 november **AFWAS-wandeling Nunspeet.** Kortere wandeling van ca. 8 km door het gebied van Zandenbos en Zandenplas. Details worden nog gepubliceerd op www.pasnederland.nl.
- Za 8 november **Contactdag Groningen.** Locatie: Grand Café TimeOut, Poelestraat 34-36, Groningen, 12:30-17:00 uur. Verzamelen op station Groningen van 11:30 tot 12:15. Meer gegevens volgen op www.pasnederland.nl.
- Za 15 november **AFWAS-wandeling Naarden-Vesting.** Kortere wandeling van ca. 8 km over de vestingwallen van Naarden. Details worden nog gepubliceerd op www.pasnederland.nl.
- Za 22 november **Contactdag Leiden.** Locatie: DAC Leiden, Flevoweg 5, Leiden, 13:00-17:00 uur. Verzamelen op station Leiden aan de stadszijde van 12:00 tot 12:30. Meer gegevens volgen op www.pasnederland.nl.

Vereniging

PAS-werkgroep Autisme en Werk

Wie zijn wij?

Wij zijn een groep mensen met een stoornis uit het autismspectrum, die eens per twee maanden bijeenkomt om knelpunten te signaleren op het gebied van autisme en werk, en daarbij oplossingen te zoeken. Onze werkgroep is een onderdeel van PAS.

Wat doen wij?

Wij vergaderen op het kantoor van de Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA). Bij deze vergaderingen zit ook een medewerkster van de NVA.

In de vergadering houden wij ons bezig met signaleringen op het gebied van werk.

Bijvoorbeeld: is er nieuwe wetgeving die relevant is voor personen met autisme? Denk bijvoorbeeld aan regels met betrekking tot uitkeringen en integratie. Wij willen de knelpunten signaleren en mogelijke oplossingen aandragen voor problemen die mensen met autisme ondervinden op het gebied van werk. Daarnaast verspreiden wij informatie via de website van PAS.

Oproep pesten op het werk

Wij willen een dossier aanleggen over pesten op het werk, op de website van PAS. Daarom zijn wij op zoek naar mensen die hun ervaringen willen delen. Je kunt je verhaal sturen naar werkcie@pasnederland.nl

Thema's die aan de orde zijn

- verdere uitwerking thematiek 'Pesten op het Werk'
- solliciteren met autisme
- autisme en loopbaanplanning
- autisme en werkafspraken
- autisme in relatie tot een zinvolle dagbesteding / dagritme

Interesse om mee te denken?

Mogelijk wil je zelf meedenken over alles waar je in de werksituatie tegenaan kunt lopen. In dat geval kunnen wij je hulp gebruiken! Wij zijn nog steeds op zoek naar nieuwe leden voor de werkgroep.

Interesse? Schrijf een mail naar: werkcie@pasnederland.nl

Meer informatie en interessante artikelen?

Informatie van en over de werkgroep is te vinden op de website www.pasnederland.nl → Dossiers → Werk.

Netwerk voor mensen met Hogere Opleiding en een Autistische Stoornis

Gaarne wil ik langs deze weg de aandacht vestigen op het volgende gezamenlijke initiatief van PAS en de Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA). Dit initiatief betreft de oprichting van een landelijk netwerk voor mensen met een hogere opleiding (HBO/WO) en een stoornis in het autistiespectrum (ASS).

De doelstellingen van dit netwerk zijn op hoofdlijnen:

- Verbetering van de positie van hoger opgeleide mensen met ASS op de arbeidsmarkt.
- Verbetering van de maatschappelijke beeldvorming over autistiespectrumstoornissen (ASS).

Ik hoop dat dit netwerk een broedplaats zal gaan vormen voor nieuwe initiatieven en inzichten rond ASS en in het bijzonder zaken die nauw verband houden met de positie van mensen met ASS op de arbeidsmarkt. Het is te verwachten dat dit netwerk bestaande initiatieven zal gaan versterken omdat op deze manier mensen met gelijke interesses worden samengebracht. Inhoudelijke details over dit initiatief en een voorlopige planning kunnen op aanvraag worden toegestuurd. Dit initiatief is in zekere zin uniek omdat het voortkomt uit de ervaringsdeskundigheid van mensen die zelf een ASS hebben.

Inmiddels ben ik samen met een aantal mensen begonnen om dit unieke initiatief onder de aandacht te brengen. Dit is voor dit kalenderjaar een van de belangrijkste speerpunten. Het spreekt voor zich dat een goede publiciteit van wezenlijk belang is voor het welslagen van dit initiatief. Je kunt mij daarbij helpen op de volgende manieren:

Wanneer je interesse hebt in dit netwerk, dan kun je mij een mailtje sturen, zodat ik je op de mailinglijst kan zetten. Je wordt dan op de hoogte gehouden van de verdere ontwikkelingen rond dit unieke initiatief.

Laat deze tekst ook lezen door mensen binnen je eigen netwerk die mogelijk geïnteresseerd zijn. Dit kunnen mensen zijn die beroepsmatig met ASS te maken hebben (vanuit hulpverlening, arbeidstoeleiding, arbeidsbemiddeling, reïntegratie en onderwijs) of mensen die zelf ASS hebben of mensen die betrokken zijn bij anderen met ASS. Zij kunnen ook via e-mail contact opnemen met mij.

Met vriendelijke groet

Carlo Post
Burg. Van Tuyllkade 98
3553 AM Utrecht
e-mail: C.Post10@kpnplanet.nl

Lancering AutismePlatform

Een groep vrijwilligers binnen PAS heeft zich het afgelopen jaar beziggehouden met het project AutismePlatform, en de officiële ingebruikname is nabij.

Wat is het AutismePlatform?

Het AutismePlatform, website www.autismeplatform.nl, is een marktplaats voor het aanbieden en zoeken van autismegerelateerde activiteiten. Volgens een 'vraag en aanbod'-principe kunnen gebruikers van deze site een activiteit (evenement) op de site plaatsen, of een oproepje plaatsen om bijvoorbeeld mede-organisatoren te zoeken als je zelf iets zou willen organiseren. Ook is het mogelijk om per activiteitentype ('categorie') in één oogopslag te zien wat er allemaal te doen is op dat gebied.

Doelstellingen

Het AutismePlatform is ontstaan vanuit de behoefte een aantal doelen te realiseren.

- Lotgenotencontact vergemakkelijken. Op dit moment is de vraag naar lotgenotencontact groter dan het aanbod. Door het AutismePlatform kunnen mensen of groepen elkaar beter vinden.
- Overzicht creëren in het aanbod van activiteiten gericht op mensen met autisme. Omdat het bestaande aanbod over vele instanties verspreid is en er vaak aanbod is voor diverse doelgroepen, is het vaak moeilijk om te vinden wat er precies aan aanbod is voor de doelgroep ASSers. Door alles te bundelen op één plek (zgn. portaalfunctie) wordt dit inzichtelijker, en goede zoekfuncties moeten gaan helpen om makkelijker iets te vinden in het aanbod.
- Onafhankelijkheid. Hoewel het idee voor het AutismePlatform is ontstaan binnen PAS, is dit project nadrukkelijk niet alleen op PAS gericht, maar wil juist voor iedereen openstaan die zich in haar doelstellingen kan vinden. Alle organisatoren kunnen hun aanbod plaatsen, zolang dit maar relevant is voor de doelgroep.
- Dynamisch platform voor organisatoren. Het aanbod van activiteiten voor mensen met autisme wisselt sterk. Initiatieven komen en gaan, een activiteit die vandaag wordt aangeboden, is er morgen niet meer. Veel websites kennen hierdoor het probleem van het actueel houden van de inhoud. Door de manier waarop het AutismePlatform werkt, wordt gezorgd dat het overzicht actueel blijft, en omdat meer mensen het aanbod zien, is de kans kleiner dat een activiteit moet worden afgelast door een (schijnbaar) gebrek aan belangstelling. Dit moedigt potentiële nieuwe organisatoren aan om ook eens iets te ondernemen.

Voor wie?

De website kan door iedereen gebruikt worden die een autismegerelateerde activiteit wil aankondigen. Het gebruik is dus niet voorbehouden aan bepaalde groepen mensen of organisaties. Het AutismePlatform staat open voor aanbod van elke organisatie of iedere particulier die 'iets rondom autisme' organiseert. Het plaatsen van een autisme-advertentie is toegankelijk voor iedereen! Uiteraard is het ten strengste verboden om discriminerende, seksueel getinte of anderszins beledigende advertenties te plaatsen.

Achtergrond

Deze website is mogelijk gemaakt dankzij een subsidie van het CZ-Fonds, een fonds beheerd door zorgverzekeraar CZ. Het CZ-Fonds steunt zorgvernieuwend projecten in Zuid-Nederland die niet via de gewone weg kunnen worden betaald. In 2007 schreef het CZ-Fonds een prijsvraag uit rond het thema 'Zelfhulp en Lotgenotencontact'. PAS heeft met het projectvoorstel voor het AutismePlatform meegedaan aan deze prijsvraag, en hoorde tot de organisaties die vervolgens goedkeuring (en budget) kregen om hun project te kunnen gaan uitvoeren. Het AutismePlatform werd dus gezien als een innovatief project binnen de zorg.

Wat is bijzonder aan het AutismePlatform?

Het AutismePlatform onderscheidt zich van andere websites door het unieke concept van het toepassen van de advertentie- of marktplaatsformule op een inhoud die niets met in- of verkoop te maken heeft. In plaats daarvan vind je op deze website bijvoorbeeld lezingen of logeeropvangmogelijkheden. Bovendien is op deze website het enorme aanbod aan mogelijkheden gericht op (mensen met) autisme overzichtelijk gerangschikt in hoofd- en subrubrieken. Hierbij is gekozen voor een indeling die zo dicht mogelijk aansluit bij het bestaande en verwachte toekomstige aanbod op autismegebied.

Vernieuwend aan deze website is, dat het juist de aanbieder van een activiteit is, die ook verantwoordelijk is voor het plaatsen en beheren van de advertentie. Het AutismePlatform zorgt ervoor dat dit onder de aandacht van een groot publiek komt.

Een derde onderscheidend kenmerk is, dat de hele website zo autismevriendelijk mogelijk is gemaakt. Dit is enerzijds terug te vinden in de vormgeving, die te omschrijven is als prikkelarm, gestructureerd en overzichtelijk. Uniek is echter de mogelijkheid om per aangekondigde activiteit een waardering aan te geven ('rating') wat betreft de hoeveelheid zintuiglijke prikkels die een activiteit met zich meebrengt, via een sterrensysteem (1 tot 5 sterren).

Gespreksgroepen

Nieuwe gespreksgroep in **Utrecht**.

De eerste voorbereidingen zijn gedaan voor een nieuw op te zetten gespreksgroep in Utrecht. Meestal gaat er wat tijd overheen eer een gespreksgroep daadwerkelijk kan gaan draaien. Met hulp van een medewerker van MEE wordt er eerst gezocht naar een geschikte ruimte en wordt er gekeken wie de gespreksgroep in eerste instantie kan helpen ondersteunen voordat een groep zelfstandig kan gaan draaien. De planning is dat de gespreksgroep in Utrecht begin 2009 van start zal gaan.

Mensen die interesse hebben om deel te gaan nemen kunnen zich nu al opgeven bij Hedwig per e-mail: gespreksgroepen@pasnederland.nl of per telefoon 0578 – 712003.

Boeken en andere media

Gedichtenbundel “Beide anders”

Dat elke mens verschillend is, weten we. Toch lijkt men soms te vergeten dat ook mensen met autisme onderling verschillen. Een konijn en een kat zijn zo verschillend, maar allebei diersoorten. In mijn bundel komen verschillende onderwerpen naar voren. Het gaat onder andere ook over dieren. Ik vind dat dieren evenveel respect verdienen als mensen. Dieren hebben ook een speciaal plekje in mijn hart.

Ik ben in 1988 geboren. Ik woon met mijn moeder, mijn broer en mijn zussen en dieren in een klein dorpje bij Nijmegen, in de Ooijpolder. Ik wist altijd al dat ik ‘anders’ was en dat had niks met mijn lichamelijke handicap te maken. Een tijdje geleden is bij mij de diagnose autisme gesteld. Dat verklaarde mijn ‘anders’ zijn. Ik ben daarover gaan dichten, over hoe het is om autistisch te zijn, over hoe ik daardoor de dingen zie. Ik hoop hiermee ook de vooroordelen, die de mensen rond autisme hebben, een beetje te kunnen wegnemen.

Mijn uitgever is boekscout.nl, voor meer informatie kunt u kijken op www.boekscout.nl

Titel: Beide anders

ISBN: 978-90-8834-547-0

Mijn bundel kunt u ook via mijn website bestellen: www.everyoneweb.com/annevanmeegen

Ook is hij half oktober te koop in de Primera te Beek.

Anne van Meegen

Oproepjes

1) Mensen met autisme hebben o.a. vaker dan andere mensen problemen met hun zintuigen.

Dit kan een overgevoeligheid zijn, of juist een ondergevoeligheid. Deze gevoeligheid voor een bepaald zintuig, of alle zintuigen, kan bij sommigen mensen ook weer variëren, de ene keer een overgevoeligheid en de andere keer een ondergevoeligheid.

Wij van PAS willen graag horen hoe dat bij jou werkt. Heb jij problemen met je zintuigen of juist niet? Als je er problemen mee hebt hoe ga je hier mee om? Heb je oplossingen gezocht om er minder last van te hebben, of doe je er niets aan? Wat heb je allemaal al geprobeerd aan oplossingen? Wat zijn voor jou de beste oplossingen om de problemen te verminderen?

2) Wie heeft er goede of slechte ervaringen met een reïntegratiebureau en wil daar wat over schrijven. We willen graag eens van mensen met een ASS horen hoe dit in de praktijk werkt, tegen welke problemen men aanloopt, of wat er juist goed gaat.

We willen graag verhalen over deze twee onderwerpen in de nieuwsbrief publiceren, dus mail of schrijf het ons, redactie@pasnederland.nl of via het postadres dat in het colofon staat.

Persberichten

Atelier & Ontwerpstudio Autisten

autisten met meer dan gewone belangstelling voor kunst & vormgeving

Atelier & Ontwerpstudio voor Autisten is een onderdeel van De Atelierwerkplaats Groningen. Een dagatelier voor mensen in een veranderings situatie dat in januari 2008 van start ging. Het dagatelier loopt zo goed dat initiatiefneemster twee dagdelen een Atelier & Ontwerpstudio opent voor autisten. De studio is geopend op dinsdag- en donderdagmiddag van 14.00 – 16.30 uur. Bij een toenemende belangstelling wordt de openstelling uitgebreid tot twee hele dagen. In het Atelier & de Ontwerpstudio kunnen deelnemers zowel beeldend bezig zijn met tekenen en schilderen als met vormgeving zoals het ontwerpen van patronen en dessins voor behang, glas, textiel of mozaïek. Het afgelopen jaar hebben autisten gebruik gemaakt van het atelier naast een studie Engels of als voorbereiding op de Kunstacademie. Autisten die gebruik maken van het Atelier & Ontwerpstudio hebben een normale intelligentie en een meer dan gewone belangstelling voor beeldende kunst & vormgeving. Donna Huizenga begeleidt als kunstenaar en beeldend therapeut al meer dan 15 jaar groepen in De Atelierwerkplaats tevens heeft ze ervaring in de gehandicaptenzorg en reguliere psychiatrie. Ze heeft zich gespecialiseerd in beeldende begeleidingsvormen die aansluiten bij mensen met een meer ontwikkelde linker-hersenhelft én bij mensen met een meer ontwikkelde rechter-hersenhelft.

Voor aanmelding en meer informatie kunt u kijken op www.atelierwerkplaats.nl of mailen via atelierwerkplaats@home.nl.

Film “Elle s’appelle Sabine”

Vanaf 11 september zal de film Elle s’appelle Sabine van Sandrine Bonnaire te zien zijn in de Nederlandse filmtheaters. In deze documentaire portretteert Bonnaire haar jongere zusje Sabine, die sinds haar jeugd anders is dan anderen. We denken dat deze film zeer interessant kan zijn voor u en uw lezers en bezoekers. Wellicht kunt u daarom deze filmrelease in uw filmoverzicht op uw website en/of in uw nieuwsbrief onder de aandacht brengen.

De bekende Franse actrice en filmmaakster Sandrine Bonnaire legt het dagelijkse leven vast van haar nu achtendertigjarige, autistische zusje. Na vijf jaar in een psychiatrische inrichting is Sabine nauwelijks herkenbaar. Dertig kilo zwaarder, kromgebogen en kwijlend, is ze niet langer de levendige jonge vrouw die met haar grote zus meeging in de Concorde naar New York en Schubert speelde op de piano. Met Elle s’appelle Sabine treurt Sandrine Bonnaire over wat er van Sabine is geworden, vraagt ze zich of af het had kunnen worden voorkomen en hoopt ze stiltejes op de volledige rehabilitatie van haar zusje.

Ingezonden door onze leden

Cursus Psycho-educatie

In Nijmegen wordt na een diagnose in het Radboud ziekenhuis de mogelijkheid geboden om een cursus psycho-educatie te volgen. Een diagnose in het autistiespectrum is dikwijls een hele stap voor betrokkene. Om met autisme vertrouwd te raken en te leren wat het voor jou als persoon betekent is deze cursus voor volwassenen ontwikkeld. Het is een hele vooruitgang dat Dr. C.C. Kan in Nijmegen de cursus psycho-educatie voor volwassenen met autisme nu in boekvorm heeft uitgebracht.

Hij nodigt andere autisme-teams uit om de cursus ook te gaan geven en stelt daarvoor werkbladen en diaserieën ter beschikking naast het boek.

Het cursusboek is dan wel beschikbaar, maar het leent zich minder om door middel van zelfstudie hierin verder te komen. Juist met deze cursus is het belangrijk om hem samen met anderen te volgen, onderling ideeën uit te wisselen en af te stemmen en samen de opgaven te maken.

Ik vertrouw erop dat Dr. Kan te zijner tijd ook de vervolgcursus T(heory) O(f) M(ind)-training in boekvorm uitbrengt. Daarin worden ook de zintuigen belicht, die bij mensen met autisme vaak anders zijn dan bij de doorsnee mens.

Mar Wanrooij

Tiramisu

Hoe jij je lagen aflegt – voor
je liefste, liever niet maar toch
zacht gedwongen door ogen
toch ertoe gekomen omdat
de tijd je inhaalt.

Hoe ik in mijn lagen leef
klinkers waaien hun stormwind
om mij heen – kapitaal staat op het spel
onderkast mijn spreekbuis.

Een woordenlaag als perkament:
kreukels door een mensenleven
laat het drogen in de zon
mijn liefste, liever niet maar toch
de taal gekozen, dierbare gehate.

Ik sprak en legde mijn enige
laag af.

Leonie Bouwman

Het gedicht Tiramisu was genomineerd voor de JB-Poëzieprijs 2008. De dichteres Leonie Bouwman gaf in 2007 via Kirjaboek een bundel met gedichten en proza uit, 'Zoveel ik kan'. In de bundel wordt autisme vertaald. De bundel is te koop via www.kirjaboek.nl (klikken naar: Winkel > Levensverhalen > Zoveel ik kan). Voor meer informatie kunt u ook kijken op www.autipoet.nl (website in aanbouw).

colofon

nieuwsbrief

De nieuwsbrief is een uitgave van PAS en verschijnt zes keer per jaar.

Aan deze nieuwsbrief hebben bijgedragen:
Leonie Bouwman, Sylvia Hubers, Hedwig Ideler, Anne van Meegen, Carlo Post, Frank van Tiel, Mar Wanrooij

kopij

Kopij voor de volgende nieuwsbrief dient uiterlijk 29 november 2008 in het bezit te zijn van de redactie: per e-mail naar redactie@pasnederland.nl, per post naar ons algemene postadres of per fax.

digitale nieuwsbrief

Wij zenden de nieuwsbrief bij voorkeur via e-mail. Abonneren op de digitale nieuwsbrief kan door een mail te sturen naar nieuwsbrief@pasnederland.nl met

als onderwerp 'aanmelding digitale nieuwsbrief PAS'. De digitale nieuwsbrief is te downloaden als PDF of Word-document.

contactgegevens PAS

Algemeen postadres:
PAS Nederland
J.M. van der Meijstraat 9
1333 PH Almere

Telefoon: 030 - 711 35 91
Fax: 084 - 736 4930

Verenigingsinformatie: algemeen@pasnederland.nl
Overige informatie en advies: advies@pasnederland.nl
PR en folders: communicatie@pasnederland.nl